

รายงานการค้นคว้าอิสระ (แผน ข)

ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) เพื่อเป็นแนวทาง

การจัดการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฯ

COLLECTION OF LOCAL WISDOM KNOWLEDGE

(GUA SHA) AS A GUIDELINE FOR TEACHING

IN BORDER PATROL POLICE SCHOOL

วุฒิพงศ์ สุภาวรณ, รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย¹, ผานิตย์ นาขยัน¹, และ ประมินทร์ นาระทะ¹

¹ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹ Geosocial Based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่และประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ 2) รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชน และ 3) ศึกษาแนวทางการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้จำนวน 7 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 102 คน ได้แก่ ประชาชนชุมชน ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ประชาชนในชุมชน และนักเรียน รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลบริบทเบื้องต้นและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านแกน้อยเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ลาหู่ และไทใหญ่ ซึ่งมีการสืบทอดภูมิปัญญาการกัวชามาอย่างต่อเนื่องในลักษณะความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) โดยอาศัยการถ่ายทอดผ่านครอบครัวและชุมชน เมื่อใช้กระบวนการจัดการความรู้สามารถพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าวให้เป็นความรู้ที่เป็นระบบ (Explicit Knowledge) โดยสามารถจำแนกองค์ความรู้ออกเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา หลักการ วิธีการ ตำแหน่งการกัวชา อาการที่สามารถรักษาได้ และข้อควรระวังนอกจากนี้ยังพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) สามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษาในลักษณะรายวิชาเพิ่มเติม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงร่วมกับประชาชน ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้ รวมทั้งเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การสืบทอดองค์ความรู้ในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น, กัวชา, การจัดการความรู้, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

Abstract

This independent study aimed to: 1) investigate the community context and historical background of local wisdom (Gua Sha) in Ban Kae Noi Community, Muang Na Subdistrict, Chiang Dao District, Chiang Mai Province; 2) compile and systematize the body of local wisdom knowledge related to Gua Sha within the community; and 3) examine approaches for integrating such knowledge into teaching and learning management in Border Patrol Police Schools. This study employed a qualitative research approach using a seven-step Knowledge Management (KM) process. The purposive sampling group consisted of 102 participants, including local sages, Border Patrol Police School teachers, community members, and students. Data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, surveys for preliminary contextual information, and participant observation. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that Ban Kae Noi is a multicultural community consisting of Yunnan Chinese, Lahu, and Tai Yai ethnic groups, all of whom have continuously inherited Gua Sha wisdom in the form of Tacit Knowledge through family and community transmission. Through the Knowledge Management process, such knowledge was transformed into Explicit Knowledge and systematically categorized into historical background, principles, procedures, Gua Sha positions, treatable symptoms, and precautions. The study also found that local wisdom knowledge of Gua Sha could be concretely integrated into teaching and learning management in Border Patrol Police Schools. The knowledge was incorporated into the school curriculum as an additional subject and implemented through practice-based learning activities in collaboration with local sages. As a result, students gained knowledge, understanding, and the ability to apply Gua Sha for basic healthcare. Furthermore, students developed awareness and appreciation of local wisdom preservation, contributing to the sustainable transmission of community knowledge.

Keywords: Local Wisdom, Gua Sha, Knowledge Management, Border Patrol Police School

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของกลุ่มคนเฉพาะบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกระบวนการเลือกสรรภูมิปัญญาที่ดีมีคุณภาพ เก็บไว้ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นทักษะความชำนาญที่นำมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้อย่างเหมาะสม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543) โดยเฉพาะภูมิปัญญาทางการแพทย์ ซึ่งได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีความห่างไกล มีความยากลำบากในการเดินทางเข้ามาทำการรักษาในเมือง จึงจำเป็นต้องมีการรักษาเบื้องต้นในชุมชนก่อน ตามความเชื่อ ความรู้ ความคิด การลองผิดลองถูก จนเป็นที่ยอมรับในชุมชน

ชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาที่อยู่ห่างไกล ราษฎรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ ไทยใหญ่ และจีนยูนนาน แต่ละชนเผ่ามีวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายกัน โดยเฉพาะเรื่องของการรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ซึ่งใช้ภูมิปัญญาในการรักษาโดยชุดกัวซา พบว่าคนในชุมชน นิยมรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นด้วยวิธีการชุดกัวซา เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างน้อย วัสดุในการรักษาหาง่าย และมีอยู่ทั่วไป

ที่สำคัญคือ สามารถรักษาให้หายจากอาการเจ็บป่วยนั้นได้ โดยนิยมรักษาอาการต่าง ๆ คืออาการปวดศีรษะ มีอาการเจ็บคอ อาการปวดหลัง เมื่อมีการรักษาด้วยการชูดักซ์ตามจุดต่าง ๆ ทำให้อาการเจ็บป่วยนั้นลดลงหรือบางคนมีอาการหายจากอาการป่วย

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (นางอั้งไซอิม แซ่ตั้ง อุปลัมภ์) ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านแกน้อย สังกัดกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 3 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน พื้นที่รับผิดชอบของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33 จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีครู 14 คน มีนักเรียน 234 คน เป็นชาย 108 คน หญิง 126 คน ดำเนินการสอนภายใต้ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2569

ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 เป้าหมายหลักที่ 6 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น และของชาติไทย เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา และเป้าหมายหลักที่ 7 ขยายการพัฒนาจากโรงเรียนสู่ชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนและสมาชิกในครอบครัวมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมของบ้าน และชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ (สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (คสธ.), 2560)

เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พุทธศักราช 2566 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาตรวจเยี่ยม โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (นางอั้งไซอิม แซ่ตั้ง อุปลัมภ์) ในจุดโครงการฝึกอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโดยครูผู้รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถวายรายงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาด้วยวิธีการกัวซา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และประวัติและความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อค้นหาแนวทางการนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฯ

บททวนวรรณกรรม

1. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. แนวคิดของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญา
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรวบรวมองค์ความรู้
5. การรักษาด้วยวิธีกัวซา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยประชากรประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาทอผ้า จำนวน 6 คน นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 60 คน ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 16 คน และประชาชนในชุมชน จำนวน 20 คน ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 ใช้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อศึกษาบริบทชุมชน สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านด้านทอผ้า นักเรียน ครูผู้รับผิดชอบวิชาภูมิปัญญา และผู้ที่เคยได้รับการรักษาด้วยทอผ้า เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุประสงค์ที่ 3 ใช้คณะครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 16 คน เพื่อศึกษาแนวทางการนำองค์ความรู้ไปสู่การจัดการเรียนการสอน โดยทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้ในการศึกษาบริบทชุมชนและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทอผ้า)
- 2) แบบสำรวจ (Survey) ใช้เก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการในการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และค้นหาแนวทางการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทอผ้า) ไปสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
- 4) แบบสังเกต (Observation) ใช้สังเกตกระบวนการปฏิบัติ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลในชุมชน
- 5) เครื่องมือบันทึกข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ และการจดบันทึกภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1
 - 1.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชนในแต่ละชาติพันธุ์ และครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อศึกษาบริบทและความเป็นมาของชุมชนบ้านแกน้อย
 - 1.2 สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทอผ้า) รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) การรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทอผ้า) โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) 7 ขั้นตอน
- 3) การรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 3
 - 3.1 สำรวจความต้องการของครูและผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทอผ้า)

ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.2 จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับครู นายตำรวจนิเทศ และผู้บังคับบัญชา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสำรวจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความเป็นมา การใช้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านแกน้อยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยการศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏจากข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัย เพื่อค้นหาข้อสรุปเพื่อนำไปสู่รูปแบบของข้อมูล

2) การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) 7 ขั้นตอน เพื่อรวบรวม จัดระบบ กลั่นกรอง และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา)

3) การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากข้อมูลแบบสำรวจ การประชุมกลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ไปสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่และประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแกน้อย หมู่ 2 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนในพื้นที่ภูเขาสูงและมีลักษณะภูมิประเทศซับซ้อน การเดินทางค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข ซึ่งต้องเดินทางไปยังโรงพยาบาลที่อยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 45 กิโลเมตร ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนต้องพึ่งพาการดูแลสุขภาพเบื้องต้นด้วยตนเอง และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไปที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งต้องใช้แรงงานหนักและมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกายอยู่เป็นประจำ เมื่อรวมกับข้อจำกัดด้านระยะทาง ค่าใช้จ่าย และความไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการทางการแพทย์ ทำให้ภูมิปัญญาการรักษาแบบพื้นบ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในชุมชน โดยเฉพาะ “การกัวซา” ซึ่งถูกใช้ในการบรรเทาอาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อย เจ็บคอ อาการไข้ และอาการไม่สบายเบื้องต้น

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแกน้อยเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ลาหู่ และไทใหญ่ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกัน แต่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผสมผสานองค์ความรู้ร่วมกันภายในชุมชน โดยภูมิปัญญาการกัวซามีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หลังปี พ.ศ. 2513 และได้นำองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนจีนติดตัวเข้ามาด้วย ก่อนจะมี

Signature

การถ่ายทอดและปรับใช้ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในชุมชน

นอกจากนี้ ยังพบว่าภูมิปัญญาการกัวชาในชุมชนบ้านแกน้อยมีลักษณะเป็น “ความรู้ฝังลึก” (Tacit Knowledge) ซึ่งถ่ายทอดผ่านการสังเกต การจดจำ และการปฏิบัติจริงภายในครอบครัวและชุมชน มากกว่าการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ที่มีความรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชุมชน ทำให้ในปัจจุบันเริ่มเกิดปัญหาการขาดผู้สืบทอดองค์ความรู้ในคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาดังกล่าว เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ทรัพยากร และบริบทของพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแกน้อยอีกด้วย

ตอนที่ 2 การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ

อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) จำนวน 7 ขั้นตอน โดยเริ่มจากการค้นหาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งในรูปแบบเอกสาร งานวิจัย และองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือ “ความรู้ฝังลึก” (Tacit Knowledge) ของปราชญ์ชุมชนแต่ละชาติพันธุ์ ก่อนนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ กลั่นกรอง และพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนและการเผยแพร่ได้

จากการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาการกัวชาในชุมชนบ้านแกน้อยมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ล่าหู่ และไทใหญ่ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวิธีการรักษา อุปกรณ์ ความเชื่อ และข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันตามบริบททางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ยังคงมีหลักการร่วมคือการใช้การชูดเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น และกระตุ้นการไหลเวียนของร่างกาย

กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานถือเป็นกลุ่มที่มีรากฐานองค์ความรู้ด้านกัวชาชัดเจนที่สุด โดยได้รับอิทธิพลจากการแพทย์แผนจีนโบราณ และมีการสืบทอดต่อกันภายในครอบครัวมาเป็นเวลานาน วิธีการกัวชาของกลุ่มจีนยูนนานจะเน้นการชูดจากบนลงล่าง และจากด้านในออกด้านนอก โดยใช้แรงในระดับพอเหมาะจนเกิดรอยแดงบนผิวหนัง ตำแหน่งที่นิยมชูด ได้แก่ บริเวณต้นคอ บ่า ไหล่ แผ่นหลัง และเอว ใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่าย เช่น เหรียญ ซ้อน หรือวัสดุที่มีลักษณะเรียบมนร่วมกับน้ำมันหรือยาหม่องเพื่อลดการเสียดสี ทั้งนี้ กลุ่มจีนยูนนานมีการอธิบายหลักการรักษาเชื่อมโยงกับแนวคิดการไหลเวียนของเลือดและการระบายพิษในร่างกายตามแนวคิดการแพทย์แผนจีน

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ล่าหู่ พบว่ามีลักษณะการใช้กัวชาที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่ากับการรับอิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน โดยนิยมใช้การชูดเพื่อรักษาอาการไข้ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อย และอาการไม่สบายทั่วไป อุปกรณ์ที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่หาได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เหรียญ กระป๋องอะลูมิเนียม หรือใช้มือในการดึงผิวหนังบางบริเวณ ทั้งนี้พบว่ากลุ่มล่าหู่ให้ความสำคัญกับความเชื่อ และประสบการณ์ของผู้รักษาเป็นอย่างมาก โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้มักเกิดขึ้นผ่านการสังเกตและการปฏิบัติจริงภายในครอบครัว

ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ พบว่ามีคำเรียกการรักษาลักษณะนี้ว่า “ตีกชา” ซึ่งมีทั้งลักษณะการดึงผิวหนังและการชูด โดยนิยมรักษาอาการปวดศีรษะ ตัวร้อน เจ็บคอ ปวดเมื่อย และปวดหลัง ตำแหน่งที่นิยมรักษา ได้แก่ คอ บ่า แผ่นหลัง และหน้าอกส่วนบน โดยไม่นิยมชูดต่ำกว่าระดับเอว เนื่องจากมีความเชื่อ และข้อปฏิบัติทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างกาย การใช้อุปกรณ์ของกลุ่มไทใหญ่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การใช้แก้วน้ำหรือกระป๋องในการดึงและกดผิวหนัง ซึ่งสะท้อนถึงการประยุกต์ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

Stur.

จากการเปรียบเทียบองค์ความรู้ทั้งสามชาติพันธุ์ พบว่า แม้จะมีรายละเอียดและวิธีปฏิบัติที่ต่างกัน แต่ทุกกลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือการดูแลสุขภาพเบื้องต้นโดยใช้ทรัพยากรในชุมชน และใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นเครื่องมือในการรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไป โดยพบว่าความรู้ดังกล่าวส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในรูปแบบของความรู้ฝังลึก และเริ่มมีความเสี่ยงต่อการสูญหายเนื่องจากผู้ที่มีความรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ขณะที่คนรุ่นใหม่มีการใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวลดลง

อย่างไรก็ตาม การนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถจัดระบบองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา หลักการรักษา วิธีการปฏิบัติ ตำแหน่งการจุด อาการที่สามารถรักษาได้ ประโยชน์ และข้อควรระวัง รวมถึงมีการจัดทำสื่อความรู้ คู่มือ และห้องเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ภายในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านแกน้อย เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชุมชน ครู โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกลั่นกรององค์ความรู้ให้มีความถูกต้อง ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการเผยแพร่ในชุมชน ซึ่งส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ของชุมชนบ้านแกน้อยได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และถ่ายทอดอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 แนวทางการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ไปสู่การจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ผลการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ของชุมชนบ้านแกน้อยสามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านแกน้อย ได้บรรจุรายวิชา กัวซาไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาในลักษณะรายวิชาเพิ่มเติม ภายใต้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

การจัดการเรียนการสอนดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดการเรียนรู้ประมาณ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เนื้อหาครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของกัวซา หลักการกัวซา วัสดุและอุปกรณ์ วิธีการกัวซา ตำแหน่งของร่างกายที่สามารถกัวซาได้ รวมถึงข้อควรระวังในการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้เหมาะสมและปลอดภัย

จากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการสังเกต การฝึกปฏิบัติจริง การทำกิจกรรมกลุ่ม และการเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชุมชน ซึ่งถือเป็นจุดเด่นสำคัญของการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่ เนื่องจากทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนตนเองได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังพบว่า โรงเรียนได้จัดทำห้องเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน โดยภายในห้องเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดแสดงสื่อความรู้ อุปกรณ์กัวซา ตำแหน่งการจุด และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงมีการจัดทำคู่มือ และสื่อประกอบการเรียนรู้ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงองค์ความรู้ของผู้เรียนและชุมชน

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชา กัวซา ปีการศึกษา 2568 พบว่า นักเรียนจำนวน 164 คน มีผลการเรียนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 73.63 คะแนน โดยนักเรียนส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้ และเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการกัวซาได้ในระดับที่น่าพอใจ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตาม

เมื่อพิจารณาผลการเรียนของนักเรียนบางระดับชั้นที่มีคะแนนต่ำกว่า 70 คะแนน พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การปรับตัวต่อรายวิชาใหม่ ความแตกต่างด้านพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน ความยากของเนื้อหาในบางช่วงชั้น รวมถึงปัญหาด้านการอ่าน และการเขียนของนักเรียนบางส่วน

แม้จะพบข้อจำกัดดังกล่าว แต่ครูผู้สอนและปราชญ์ชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้าวชา เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชุมชน และสามารถนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของตนเอง และครอบครัวได้จริง ส่งผลให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงส่งเสริมให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน

จากการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า รายวิชาท้าวชาไม่ได้เป็นเพียงการจัดการเรียนการสอนด้านการดูแลสุขภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านแกน้อยผ่านระบบการศึกษา อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาองค์ความรู้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ลahu และไทใหญ่ ซึ่งมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพผ่านวิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาการท้าวชา ซึ่งยังคงมีบทบาทในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบริบทของชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากสถานบริการสาธารณสุข การเดินทางไม่สะดวก และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องใช้แรงงานหนัก จึงทำให้ชุมชนยังคงพึ่งพาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (2552) ที่กล่าวว่า การแพทย์พื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และสอดคล้องกับบริบท วิถีชีวิต และทรัพยากรของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาการท้าวชาในชุมชนบ้านแกน้อยมีลักษณะเป็น “ความรู้ฝังลึก” (Tacit Knowledge) ที่ถ่ายทอดผ่านการสังเกต การจดจำ และการปฏิบัติจริงภายในครอบครัวและชุมชน มากกว่าการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีรากฐานองค์ความรู้ด้านท้าวชาที่ชัดเจน และมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายองค์ความรู้สู่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548) ที่อธิบายว่า ความรู้ฝังลึกเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เกิดจากประสบการณ์ และการปฏิบัติจริง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ในการรวบรวม และถ่ายทอดให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า การนำกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) 7 ขั้นตอน มาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ท้าวชา) สามารถช่วยเปลี่ยนองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในชุมชนให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติความเป็นมา หลักการ วิธีการรักษา ตำแหน่งการชูด อากาศที่สามารถรักษาได้ และข้อควรระวัง

Signature

ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ รวมถึงสามารถจัดทำสื่อ คู่มือ และห้องเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการจัดการความรู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

จากผลการศึกษายังพบว่า แม้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีรายละเอียดด้านวิธีการ อุปกรณ์ และความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือการใช้ภูมิปัญญาก้าวชาในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น โดยอาศัยวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เช่น เหยี่ยว ช้อน กระจ่าง หรือแก้วน้ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ทรัพยากรตามบริบทของแต่ละชุมชน ทั้งนี้ความแตกต่างของรูปแบบการปฏิบัติยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวขององค์ความรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความเชื่อของผู้คนในพื้นที่

ในด้านการนำองค์ความรู้ไปสู่การจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านแกน้อย สามารถนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ไปบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ในลักษณะรายวิชาเพิ่มเติมได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ นักเรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และเกิดความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ในห้องเรียนกับวิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงส่งเสริมให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนเห็นคุณค่าในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถช่วยส่งเสริมความสนใจ และการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ในระดับที่น่าพอใจ แม้ว่านักเรียนบางส่วนจะมีข้อจำกัดด้านพื้นฐานการเรียนรู้หรือการปรับตัวต่อรายวิชาใหม่ แต่โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้จริง อีกทั้งยังเกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ไม่ได้เป็นเพียงองค์ความรู้ด้านการรักษาพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษา และเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ และประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชนบ้านแกน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวชา) ในชุมชน และศึกษาแนวทางการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) จำนวน 7 ขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแกน้อยเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ลahu และไทใหญ่ ซึ่งการสืบทอดภูมิปัญญาการกัวชามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนานที่มีรากฐานองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนจีน และมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน การกัวชาถูกใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น เช่น อาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อย เจ็บคอ และอาการไข้ โดยใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติจริงภายในครอบครัวและชุมชนในลักษณะความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge)

การนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถรวบรวม จัดระบบ และพัฒนาองค์ความรู้

Signature

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) ให้เป็นองค์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยสามารถจัดหมวดหมู่องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา หลักการ วิธีการรักษา ตำแหน่งการชุด อาการที่สามารถรักษาได้ และข้อควรระวัง รวมถึงจัดทำคู่มือสื่อการเรียนรู้ และห้องเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านแกน้อย

นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) สามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยโรงเรียนได้บรรจุรายวิชากัวซาไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับปราชญ์ชุมชน ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นได้จริง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชนทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาและสืบทอดผ่านระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กัวซา) เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน” พบว่า การนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้สามารถช่วยให้ภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ถูกพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบ (Explicit Knowledge) และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1) ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน และเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) ด้านการจัดการความรู้ของชุมชน ชุมชนควรมีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เป็นระบบ เช่น การจัดทำเอกสาร คู่มือ หรือสื่อการเรียนรู้ เพื่อป้องกันการสูญหายขององค์ความรู้ และสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างรุ่น และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบกับวิถีชีวิตของชุมชน

4) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความน่าเชื่อถือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการตรวจสอบ และกลั่นกรองร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น การแพทย์แผนไทย เพื่อให้มีความถูกต้อง ปลอดภัย และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมในบริบทของการเรียนการสอน

5) ด้านการส่งเสริมคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้ผู้เรียน และประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ และสืบทอดองค์ความรู้ได้อย่างยั่งยืน

Stms.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านที่ให้คำแนะนำ รวมถึงพระคุณบิดามารดา และครอบครัวที่ร่วมให้กำลังใจในการทำงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2565. **หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.** กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2543. **ภูมิปัญญาอีสาน.** อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). 2552. **การแพทย์พื้นบ้านไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (คสธ.). 2560. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นรกรันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 ปี พ.ศ. 2560-2569.** กรุงเทพฯ: สำนักพระราชวัง.

สืบค้นข้อมูลเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์

ได้ที่ เว็บไซต์

Link: http://.....

30/11/2569